

Nie tylko Żółkiewski

S E R I A P O D C A S T Ó W

FUNDACJA
MÓWIA
WIEKI

NR 3

A detailed oil painting of Mikolaj Radziwyl 'Rudy' in full plate armor. He has a long, flowing white beard and hair, and is wearing a red sash. He is seated and holding a sword in his left hand. The background is a plain, dark brown color.

MIKOŁAJ RADZIWIŁŁ „RUDY”
HETMAN NAJWYŻSZY
LITEWSKI

Dariusz Milewski

Mikołaj Radziwiłł „Rudy” był synem hetmana litewskiego Jerzego Radziwiłła. Został pierwszym z rodu hetmanem litewskim – od tej pory niemal przez dwa wieki buławę litewską dzierżyli Radziwiłłowie. Początki kariery zawdzięczał chyba jednak przede wszystkim siostrze, słynnej Barbarze Radziwiłłównie. Jej romans i ślub z królem Zygmuntem Augustem wprowadziły Radziwiłłów w drugiej połowie lat czterdziestych XVI wieku do ścisłego kręgu władzy.

„Rudy” urodził się w 1512, zmarł w 1584 roku. Żył zatem dość długo jak na ówczesne warunki. Pierwsze wojenne szlify zdobywał w czasie wojny litewsko-moskiewskiej w latach trzydziestych XVI wieku podczas wyprawy na Starodub. Jednak dopiero po śmierci Zygmunta Starego w 1548 roku jego kariera nabrała tempa. W 1550 roku Stanisław August mianował go wojewodą trockim, a trzy lata

później powierzył mu buławę hetmańską. „Rudy” miał wtedy 40 lat, był zatem w sile wieku.

Jego przeciwnikiem była przede wszystkim Moskwa, choć zdarzało mu się odierać również najazdy tatarskie. Te jednak, po przejściu Ukrainy przez Polskę w 1569 roku, stały się bardziej problemem hetmanów koronnych.

Wojna starodubsk, 1535 rok

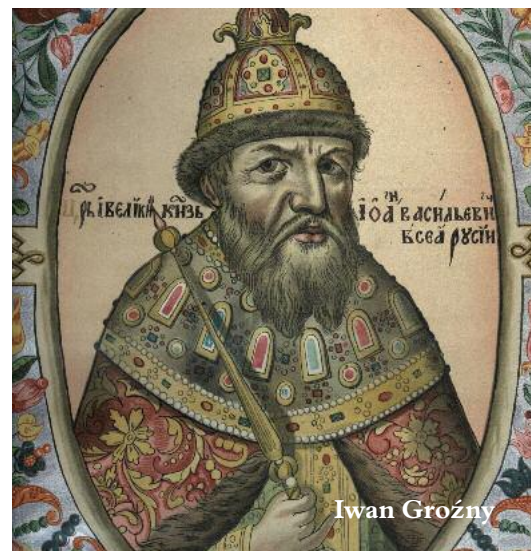
Wojsko litewskie w XVI wieku

Kłopoty z Moskwą zaczęły się na tle rywalizacji o Inflanty. Żądny sukcesów „Rudy” chciał siłą podporządkować je Litwie. Wyprawy wojenne z lat 1556 i 1557 nie dały mu jednak okazji do popisu. Podupadający, ale nadal rządzący Inflantami zakon kawalerów mieczowych już po pierwszych potyczkach szedł na ugodę i przyjmował litewskie warunki. Władca moskiewski Iwan Groźny nie mógł pozwolić, by Litwini ubiegli go w wyścigu do Inflant i w 1558 roku zaczął podbój tego kraju. Kawalerowie mieczowi podporządkowali się zatem Litwie w zamian za ochronę. Wtedy na barki Radziwiłła spadło zadanie odepchnięcia Moskwy od Bałtyku.

Wojna inflancka – zwana też pierwszą wojną północną – była największym militarnym przedsięwzięciem „Rudego”. Od 1560 roku niemal co roku był z wojskiem w Inflantach. W 1561 nie zdążył odzyskać Rewla, zagarniętego podstępnie przez Szwedów, ale odbił zajęty przez Rosjan Dorpat. Rok później Iwan Groźny przeniósł wojnę na pogranicze litewskie. Radziwiłł odnosił pewne sukcesy, pustosząc Smoleńszczyznę,

ale mimo polskiej pomocy nie zdołał pokonać Rosjan w walnej bitwie. Zimą 1563 roku armia moskiewska zaskoczyła „Rudego” szybką ofensywą i w lutym zdobyła Połock. Rosjanie przecięli w ten sposób linię Dźwiny i zdobyli przyczółek do natarcia na Wilno.

Na szczęście dla Litwinów Iwan Groźny nie poszedł za ciosem i zgotził się na kilku-

Iwan Groźny

Bitwa pod Czaśnikami, nad rzeką Ułą, 1564 rok

miesięczny rozejm, który pozwolił przygotować obronę. W styczniu 1564 roku dwie silne armie moskiewskie ruszyły z Połocka i Smoleńska w głąb Litwy. „Rudy” i wspomagający go Grzegorz Chodkiewicz, mając jedynie 4 tys. doborowych żołnierzy, 26 stycznia zaskoczyli armię kniazia Piotra Szujskiego nad Ułą koło Czaśników. Zwycięstwo litewskie było kompletne. Zginęło 9 tys. nieprzyjaciół oraz ich dowódca. Później Radziwiłł zdołał rozproszyć i zmusić do odwrotu armię idącą od Smoleńska. Dodajmy, że nie stoczył wielkiej bitwy – skutecznie symulował marsz wielkiej armii litewskiej i wygrał wojnę nerwów.

Kampania zimowa 1564 roku była szczytowym osiągnięciem militarnym Mikołaja Radziwiłła „Rudego”. Dalsze działania wojenne aż do rozejmu podpisanego w 1570 roku toczyły się w dość ślamazarnym tempie, a planowana z rozmachem przez króla w 1567 roku wyprawa radoszkowicka nie doszła do skutku. Radziwiłł otrzymał poważniejsze

zadanie dopiero w 1577 roku, gdy Iwan Groźny znów najechał Inflanty. Hetman litewski nie osiągnął wtedy wiele, poprzestając na utrzymaniu linii rzeki Dźwiny.

Stefan Batory doceniał jednak Radziwiłła, mianując go na początku 1578 roku hetmanem najwyższym litewskim. „Rudy” dowodził Litwinami w czasie trzech wypraw króla – na Połock w 1579, Wielkie Łuki w 1580 i Psków w 1581 roku. Mimo podeszłego wieku sprawnie wykonywał powierzone mu zadania. Pozostawał wszak wówczas w cieniu króla, który sam był doskonałym dowódcą. Mimo to należy pamiętać, że na pomysł odzicia Inflant poprzez atak na Psków wpadł właśnie Radziwiłł.

Hetman zmarł w Wilnie w kwietniu 1584 roku. Był zdolnym wodzem i zwykle miał do czynienia z przeważającym liczebnie przeciwnikiem. Dowodząc w trudnych warunkach, potrafił odnosić sukcesy i mimo utraty Połocka skutecznie chronił Litwę przed Rosjanami. ■

FUNDACJA
MÓWIA
WIEKI

Redakcja
Tomasz Bohun,
Miłosz Niewierowicz

Opracowanie graficzne
Marcin Adamczyk

© Copyright by Fundacja
„Mówią wieki”

Wydawca
Fundacja „Mówią wieki”
pl. Europejski 3
00-844 Warszawa

W NASTĘPNYM
ODCINKU

Projekt realizowany
w ramach programu:

PA
TRIO
TYZM
JUTRA